

Dienstverlening openbare bibliotheken aan het primair onderwijs

Onderzoekresultaten BOP-enquête Samenwerking PO, 2016-2017

Januari 2018

Colofon

Uitgever

Koninklijke Bibliotheek
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag

Informatie
bop@kb.nl

© Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2018

Samenvatting

Het onderzoek 'Samenwerking primair onderwijs' brengt in kaart hoe de dienstverlening van openbare bibliotheken eruit ziet voor het primair onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in eigen ontwikkelde programma's en initiatieven.

In totaal hebben 138 bibliotheken deelgenomen aan het onderzoek. Deze bibliotheken verzorgden in het schooljaar 2016-2017 activiteiten en programma's op het gebied van leesbevordering (voor 81% van de scholen in het werkgebied), informatievaardigheden (voor 43% van de scholen) en mediawijsheid (voor 33% van de scholen). Op het gebied van leesbevordering organiseren de bibliotheken voornamelijk activiteiten en informatiebijeenkomsten voor de kinderen, ouders en leerkrachten. Het aanbod op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid is voornamelijk op de kinderen en ouders gericht.

Naast activiteiten en bijeenkomsten boden de bibliotheken ook ondersteuning bij de vormgeving van het onderwijs. Dit schooljaar werd er met 28% van de samenwerkende scholen leesplannen opgesteld, meer dan in 2015-2016. Het aantal scholen waarmee de bibliotheken mediaplannen hebben opgesteld, is gelijk gebleven (14%).

Bij de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken ook veel gebruik van de collectie. Per leerling zijn er gemiddeld 6 papieren boeken en 2 digitale boeken beschikbaar. De collectie is in het primair onderwijs meestal eigendom van de school zelf (33%), maar ook vaak eigendom van de bibliotheek (31%) of gecombineerd eigendom (30%).

Naast de reguliere samenwerking met scholen in het primair onderwijs, is de bibliotheken ook gevraagd naar hun samenwerking met scholen volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*¹. De bibliotheken die deelgenomen hebben aan de BOP-enquête en samenwerken volgens de aanpak de Bibliotheek *op school* werken op het gebied van leesbevordering samen met 45% van de scholen in hun werkgebied, voor informatievaardigheden is dit 29%. Zowel voor leesbevordering als voor informatievaardigheden neemt in totaal 70% van de scholen met een samenwerkingscontract deel aan de Monitor de Bibliotheek *op school*.

Het meest voorkomende knelpunt dat bibliotheken ervaren in de samenwerking met het primair onderwijs is onvoldoende financiering (62%). De samenwerking wordt voornamelijk gefinancierd door de bibliotheken en de scholen zelf, evenals vorig schooljaar. De bibliotheken zelf maken veelal structureel budget vrij voor de samenwerking met het primair onderwijs. De scholen leveren voornamelijk een bijdrage per product of dienst of per leerling.

Naast financiering is ook personele bezetting bij de bibliotheek een veel genoemd knelpunt (51%) in de samenwerking met het primair onderwijs. Vrijwel alle responderende bibliotheken hebben personeel beschikbaar voor de dienstverlening aan het primair onderwijs. Dit zijn met name onderwijsspecialisten, maar ook leesconsulenten, lees- en mediaconsulenten (combifunctie) en/of projectleiders / programma coördinatoren. Voor de leesconsulent zijn de meeste uren beschikbaar. Gemiddeld zetten de bibliotheken 4 fte in voor de samenwerking met het primair onderwijs.

¹ De Bibliotheek *op school* is onderdeel van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen dat in opdracht van het ministerie van OCW uitgevoerd wordt door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek (KB).

1. Inleiding

Bibliotheken leveren een belangrijke bijdrage aan leesbevordering en mediawijsheid. Dit doen ze onder andere in samenwerking met scholen in het primair onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in eigen ontwikkelde programma's en initiatieven.

In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen van de BOP-enquête 'Samenwerking primair onderwijs, 2016-2017' gepresenteerd. Vorig jaar is met deze enquête de stand van zaken geïnventariseerd rondom de samenwerking van bibliotheken met het primair onderwijs (basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs). In aanvulling op de nulmeting biedt de meting over het schooljaar 2016-2017 zicht op de ontwikkeling van de dienstverlening.

In lijn met de ontwikkeling van de dienstverlening is ook de vragenlijst geoptimaliseerd voor de verdere monitoring van de dienstverlening. In deze meting is het speciaal onderwijs aangevuld met het voortgezet speciaal onderwijs (VSO), dat volgens de definitie van het ministerie van OCW ook onder het primair onderwijs valt. Hierdoor zijn de resultaten over 2015-2016 en 2016-2017 niet volledig en één op één met elkaar vergelijkbaar. Waar mogelijk worden de resultaten in deze rapportage visueel en/of tekstueel vergeleken met de nulmeting.

De in deze rapportage gepresenteerde resultaten hebben betrekking op 138 van de 150 benaderde (basis)bibliotheken. Hoewel de bibliotheken onderling sterk van omvang en karakter van elkaar verschillen, kunnen op hoofdniveau uitspraken voor de totale populatie gedaan worden. Interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken worden in dit rapport tekstueel benoemd, maar zijn van indicatieve waarde.

Primair onderwijs

In Nederland valt het primair onderwijs uiteen in vier typen:

- Basisonderwijs (BO) voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar.
- Speciaal basisonderwijs (SBO) voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar voor wie vaststaat dat een zodanige orthopedagogische en orthodidactische benadering aangewezen is, dat zij op een speciale school voor basisonderwijs moeten worden opgevangen.
- Speciaal onderwijs (SO) voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar met een handicap, stoornis of ziekte die speciale zorg nodig hebben.
- Voortgezet speciaal onderwijs (VSO) voor kinderen van 12 tot en met 20 jaar met een handicap, stoornis of ziekte die speciale zorg nodig hebben.

In de vragenlijst van deze BOP-meting wordt onderscheid gemaakt tussen basisonderwijs en speciaal(basis)onderwijs. Daar waar dit relevant is, hebben we dit onderscheid ook in deze rapportage terug laten komen. Voor alle overige tabellen en grafieken wordt met primair onderwijs zowel het basisonderwijs (BO), het speciaal(basis)onderwijs (SO/SBO) en het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) bedoeld.

Kunst van Lezen

Het ministerie heeft m.b.t. Kunst van Lezen als onderdeel van Tel mee met Taal² een aantal streefresultaten afgesproken. De hoofddoelstelling is het bereiken van 1 miljoen kinderen tussen 0 en 12 jaar met leesbevorderingsactiviteiten. In dat kader is afgesproken dat tot en met 2018 alleen de reguliere en speciaal basisonderwijsscholen meegeteld

² Tel mee met Taal is het actieprogramma van de ministeries van OCW, SZW en VWS. Het loopt van 2016 tot en met 2018 en is opgezet om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Kunst van Lezen is verantwoordelijk voor de preventieve aanpak van laaggeletterdheid via de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

worden bij het primair onderwijs voor wat betreft een georganiseerde leesbevorderingsaanpak vanuit bibliotheken op scholen. De scholen voor SO en VSO worden daarom niet meegeteld in de cijfers die door Kunst van Lezen worden gerapporteerd. In de BOP-enquête 'Samenwerking primair onderwijs, 2016-2017' worden SO en VSO-scholen wel meegenomen in het totale primair onderwijs.

Figuur 1 Aantal bibliotheekleden van 4 tot en met 12 jaar in het werkgebied van de bibliotheek (Selectie: alle bibliotheken / N: 128)

2. Doelgroep en leden

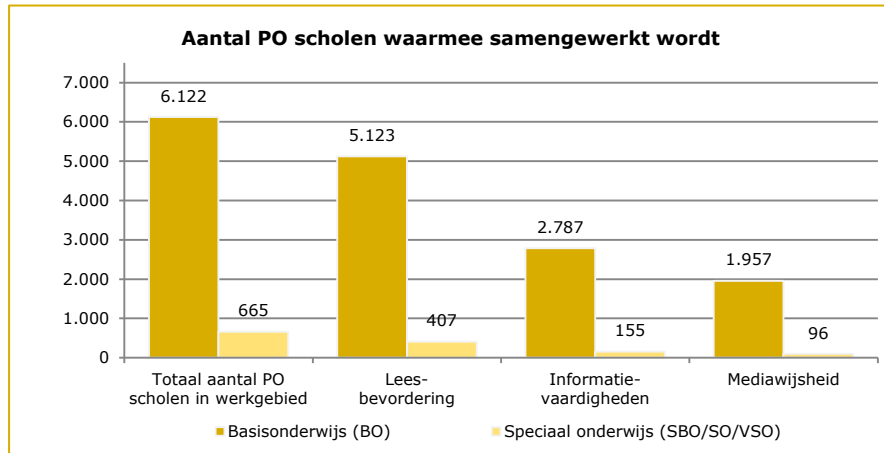
Doelgroep samenwerking primair onderwijs: 1,7 miljoen kinderen

Op 1 januari 2017 waren er bijna 1,7 miljoen kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar in Nederland³. Deze kinderen behoren tot de doelgroep van de dienstverlening van de bibliotheek voor het basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs⁴. Er zijn geen landelijke gegevens over het aantal bibliotheekleden in deze leeftijd; (nog) niet alle bibliotheken leveren de gegevens aan via het landelijke datawarehouse (DWH). In dit onderzoek is daarom specifiek gevraagd naar deze aantallen: 128 van de 138 deelnemende bibliotheken hebben deze data aangeleverd. Het aantal leden van 4 tot en met 12 jaar en het aandeel leden t.o.v. het aantal inwoners varieert sterk per bibliotheek. Gemiddeld is 67% van de doelgroep lid, iets meer dan in 2016 (61%)⁵.

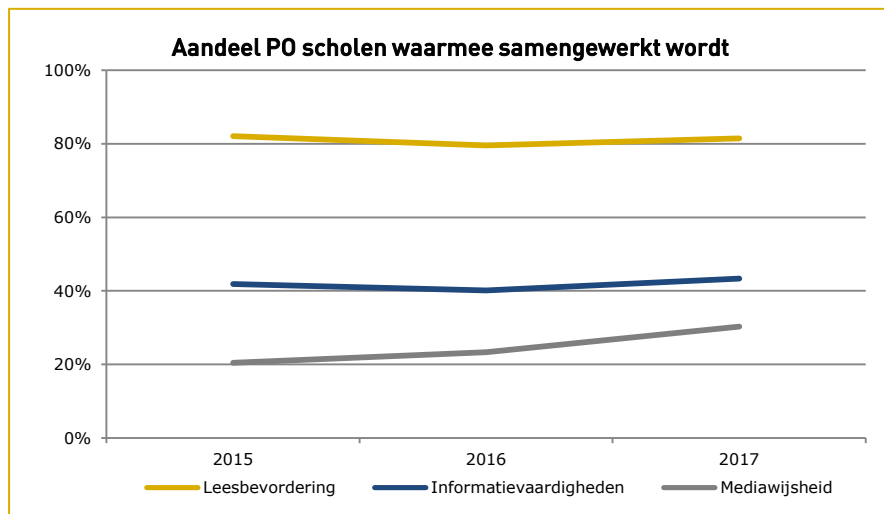
³ Bron: CBS, StatLine.

⁴ De doelgroep van het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) is niet in deze berekening meegenomen, omdat de ledenaantallen voor deze doelgroep niet inzichtelijk zijn voor de bibliotheken.

⁵ Bij de interpretatie van deze vergelijkingen dient rekening gehouden te worden met een foutmarge van 5%. Minimale verschillen worden derhalve met voorzichtigheid geïnterpreteerd.

Figuur 2 Met hoeveel scholen in uw verzorgingsgebied werkt u samen op het gebied van leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid (peildatum 1 juli 2017)? (Selectie: alle bibliotheken / N: 138)

Figuur 3 Aandeel van de scholen waarmee wordt samengewerkt, naar samenwerkingsgebied, 2015-2017

3. Samenwerking primair onderwijs

Bibliotheken werken samen met circa 6.000 basisscholen

In het schooljaar 2016-2017 waren er in Nederland ongeveer 7.400 schoolvestigingen voor het primair onderwijs⁶. In het werkgebied van de aan dit onderzoek deelnemende bibliotheken bevinden zich 6.122 basisscholen en 665 scholen voor speciaal onderwijs⁷. Alle 138 responderende bibliotheken werken samen met het primair onderwijs. In totaal wordt met 5.530 scholen samengewerkt op het gebied van leesbevordering (81%), met 2.942 scholen (43%) in het kader van informatievaardigheden en aan 2.053 scholen (33%) leveren de bibliotheken diensten rondom mediawijsheid. Het gaat hierbij zowel om reguliere samenwerking en eigen programma's als om samenwerking volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*.

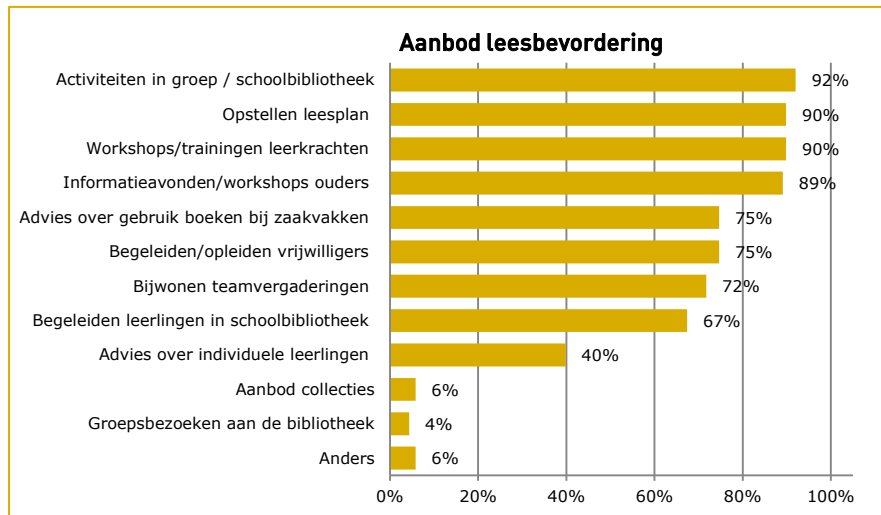
Omdat bibliotheken enkel is gevraagd naar aantallen scholen waarmee wordt samengewerkt, is helaas niet vast te stellen hoeveel overlap er is tussen bijvoorbeeld samenwerking voor leesbevordering en mediawijsheid. Het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt is daarom tenminste 5.530.

Samenwerking mediawijsheid toegenomen

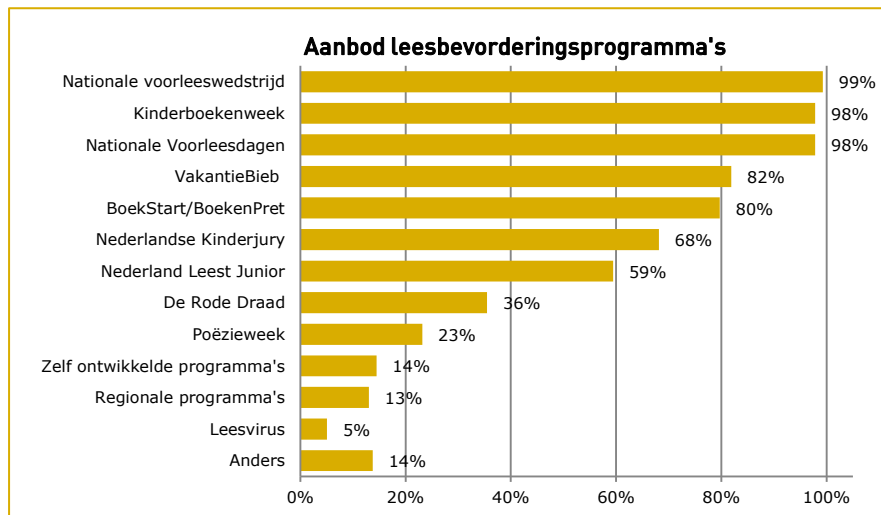
In vergelijking met de voorgaande twee metingen is het aandeel van de scholen in het werkgebied van de bibliotheek waarmee samengewerkt wordt in het kader van mediawijsheid duidelijk gestegen. Het aandeel scholen waarmee men samenwerkt op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden is relatief constant gebleven.

⁶ Bron: DUO, Adressen van alle schoolvestigingen in het basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs.

⁷ Dit aantal scholen is door de bibliotheken zelf opgegeven en kan daardoor voor sommige bibliotheken groter zijn dan volgens de brongegevens van DUO. Tijdelijke locaties zijn bv. niet in de adressenlijst van DUO opgenomen, maar kunnen wel door bibliotheken opgegeven zijn.

Figuur 4 Welk type diensten biedt uw bibliotheek bij de samenwerking met het primair onderwijs op het gebied van leesbevordering? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. leesbevordering / N: 138)

Figuur 5 Welke leesbevorderingsprogramma's biedt uw bibliotheek aan in de samenwerking met het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. leesbevordering / N: 138)

4. Leesbevordering

Aanbod afgestemd op kinderen, ouders en leerkrachten

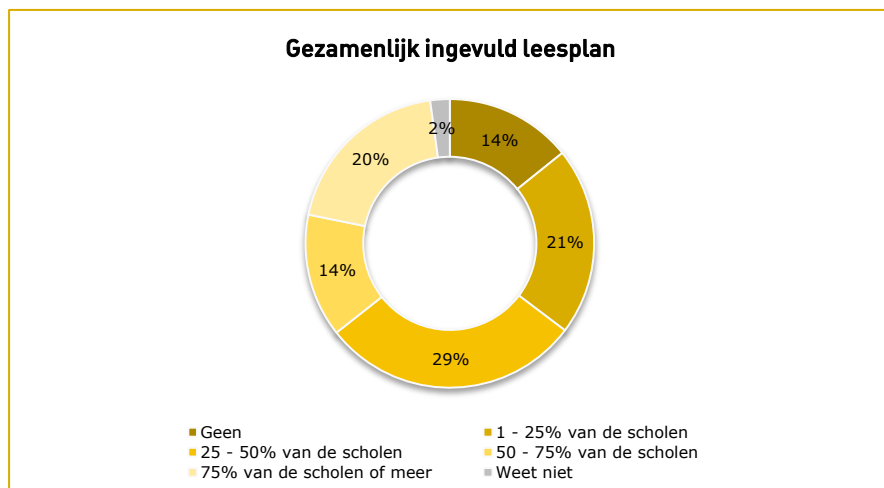
Alle responderende bibliotheken bieden producten en diensten voor het primair onderwijs aan op het gebied van leesbevordering. Het merendeel organiseert activiteiten in de groep of de schoolbibliotheek (92%), helpt scholen met het opstellen van een leesplan (90%), organiseert workshops en trainingen voor leerkrachten (90%) en/of informatieavonden en workshops voor ouders (89%), evenals vorig schooljaar. Daarmee is het aanbod van de bibliotheken gericht op de gouden driehoek op het gebied van leesbevordering: de kinderen, de ouders en de leerkrachten.

Breed aanbod aan leesbevorderingsprogramma's

Ook de specifieke leesbevorderingsprogramma's maken deel uit van de dienstverlening van alle responderende bibliotheken voor het primair onderwijs. Bijna al deze bibliotheken faciliteren bestaande leesbevorderingsprogramma's zoals de Nationale voorleeswedstrijd (99%), de Kinderboekenweek (98%) en de Nationale Voorleesdagen (98%). Gemiddeld biedt één basisbibliotheek ongeveer 6 tot 7 verschillende leesbevorderingsprogramma's aan, ongeacht de grootte van het werkgebied (in aantal inwoners).

Ten opzichte van 2016 is een sterke stijging zichtbaar in het aanbod van Nederland Leest Junior (voor kinderen van 10 – 14 jaar). In het schooljaar voorafgaand aan de tweede editie van Nederland Leest Junior geeft 59% van de bibliotheken aan deel te nemen aan de campagne (t.o.v. 36% in 2016)⁸.

⁸ De bibliotheken konden tot en met 6 juni schoolpakketten bestellen bij CPNB voor Nederland Leest 2017 (campagneperiode: 1 t/m 30 november).

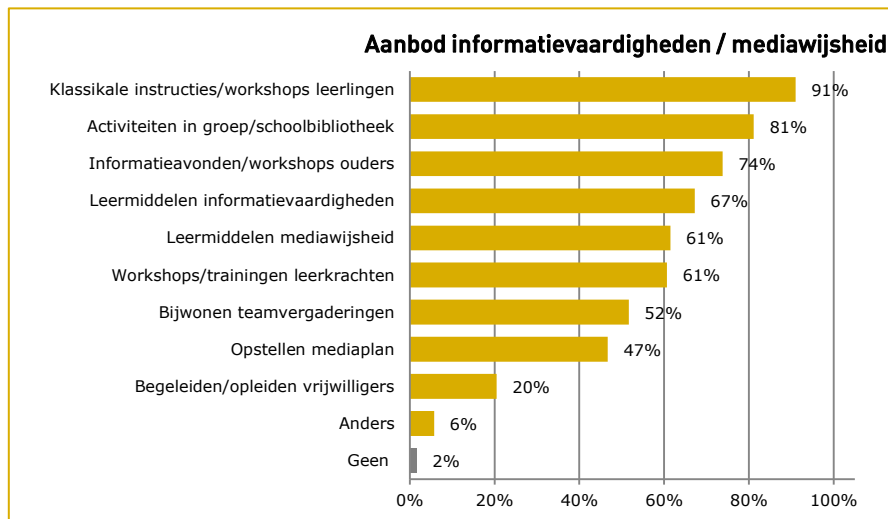

Figuur 6 Op hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt wordt samen met uw bibliotheek een leesplan ingevuld? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. leesbevordering / N: 138)

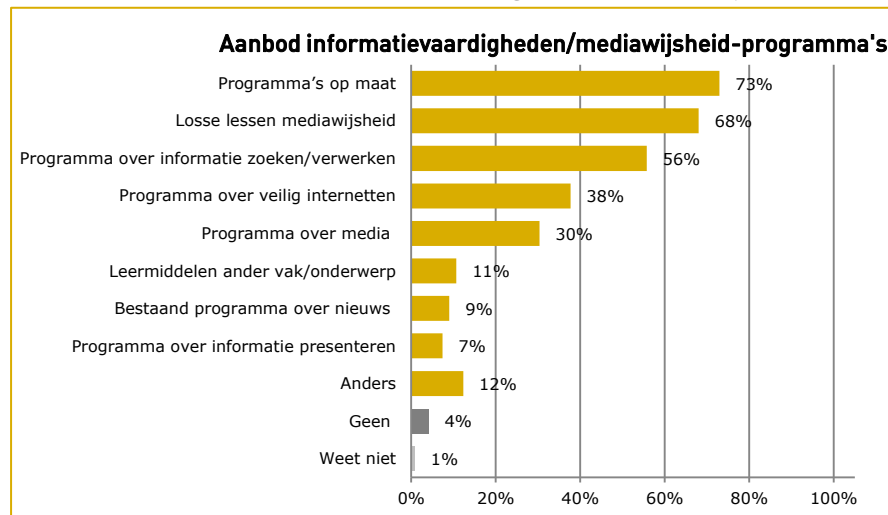
Leesplannen opgesteld i.s.m. circa 2.000 scholen

Gevraagd naar de dienstverlening voor het primair onderwijs, gaf 90% van de bibliotheken aan samen met scholen een leesplan op te stellen. Wanneer de bibliotheken concreet gevraagd wordt naar het aantal scholen waarmee samen een leesplan wordt ingevuld, lijkt dit percentage iets lager te liggen: 84% van de bibliotheken geeft aan samen met één of meerdere scholen een leesplan in te vullen.

In totaal werken de responderende bibliotheken met circa 2.000 scholen samen bij het opstellen van leesplannen. Wanneer per bibliotheek berekend wordt met hoeveel van de samenwerkende scholen een leesplan wordt ingevuld, zien we dat 34% van de bibliotheken met meer dan de helft van de samenwerkende scholen een leesplan invult. Gemiddeld is het aantal scholen waarmee een leesplan wordt opgesteld licht gestegen, van 35% in 2016 tot 38% in 2017.

Figuur 7 Welke type diensten biedt uw bibliotheek voor het primair onderwijs op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid? Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. informatievaardigheden en/of mediawijsheid / N: 122

Figuur 8 Welke informatievaardigheden- en mediawijsheidprogramma's biedt uw bibliotheek aan voor het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. informatievaardigheden en/of mediawijsheid / N: 122)

5. Informatievaardigheden en mediawijsheid

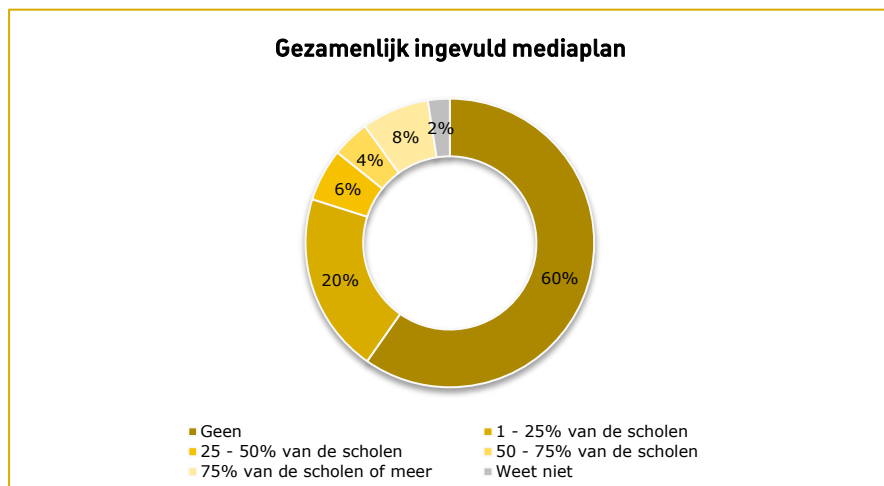
Naast leesbevordering werken bijna alle bibliotheken ook samen met scholen op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid (98%). De dienstverlening omtrent informatievaardigheden is gericht op het ontwikkelen van vaardigheden die helpen bij het offline en online zoeken, vinden, beoordelen en verwerken van informatie. Het aanbod rondom mediawijsheid helpt leerlingen bij het bewust, kritisch en actief inzetten van media - digitaal en analoog - om het maatschappelijk functioneren te versterken.

Aanbod primair gericht op leerlingen en ouders

De dienstverlening van bibliotheken in het kader van informatievaardigheden en mediawijsheid bestaat voornamelijk uit activiteiten voor de leerlingen, zoals klassikale instructies en workshops (91%) en de uitvoering en ondersteuning van activiteiten in de groep en/of de schoolbibliotheek (81%). Daarnaast organiseren veel bibliotheken informatieavonden of workshops voor ouders (74%) en bieden zij leermiddelen aan rondom informatievaardigheden (67%) en/of mediawijsheid (61%).

Breed programma-aanbod rondom informatie en media

Programma's op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid maken deel uit van het aanbod van 95% van de bibliotheken. Deze bibliotheken bieden veelal programma's op maat (73%) en losse lessen mediawijsheid (68%) aan.

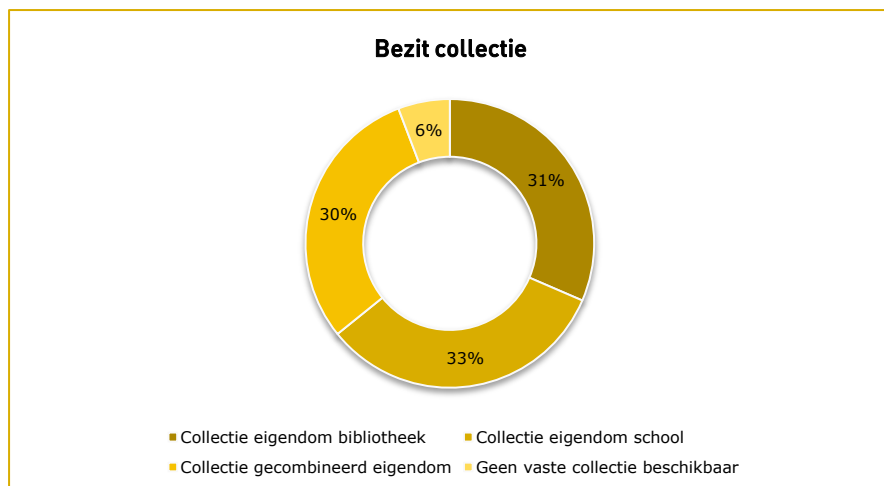
Figuur 9 Op hoeveel scholen waarmee u samenwerkt wordt samen met uw bibliotheek een informatievaardigheden/mediaplan ingevuld? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. I informatievaardigheden en/of mediawijsheid / N: 122)

Zowel in het aanbod van producten en diensten op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid als in het aanbod van concrete programma's is een toename zichtbaar ten opzichte van 2016. De bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs op dit vlak bieden meer en meer diverse producten, diensten en programma's aan dan vorig schooljaar.

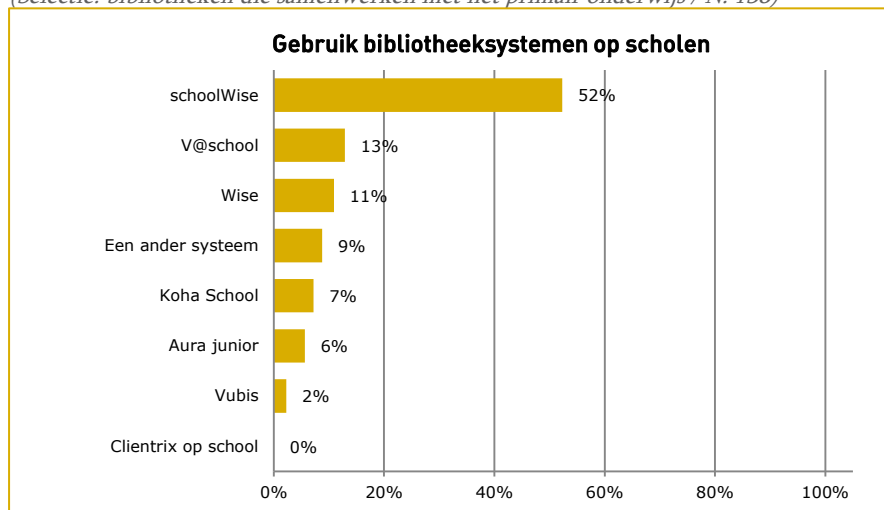
Circa 400 scholen stellen mediaplan op i.s.m. bibliotheek

Gevraagd naar de dienstverlening voor het primair onderwijs, gaf 47% van de bibliotheken aan samen met scholen een mediaplan op te stellen. Wanneer de bibliotheken concreet gevraagd wordt naar het aantal scholen waarmee samen een mediaplan wordt ingevuld, lijkt ook dit percentage lager te liggen: 38% van de bibliotheken geeft aan samen met één of meerdere scholen een mediaplan in te vullen.

De responderende bibliotheken werken in totaal samen met circa 400 scholen bij het opstellen van mediaplannen. Wanneer per bibliotheek berekend wordt met hoeveel van de samenwerkende scholen een mediaplan wordt ingevuld, zien we dat de meeste bibliotheken dit met minder dan een kwart van de samenwerkende scholen invullen (20%). Gemiddeld is het aantal scholen waarmee een mediaplan wordt opgesteld ongeveer gelijk gebleven aan vorig schooljaar (14% vs. 15% in 2016).

Figuur 10 Kunt u aangeven voor hoeveel scholen waarmee u samenwerkt uw bibliotheek een collectie in bezit heeft en hoeveel scholen deze collectie zelf bezitten? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs / N: 138)

Figuur 11 Op hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt wordt gebruik gemaakt van de volgende bibliotheeksystemen? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met PO-scholen die gebruik maken van bibliotheeksystemen / N: 124)

6. Collectie

Collectie veelal eigendom van de scholen

Bij de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken gebruik van hun collectie, voornamelijk boeken. Deze collectie zetten ze in voor werkvormen als vrij lezen, voorlezen en praten over boeken. Per leerling zijn er gemiddeld 6 papieren boeken en 2 digitale boeken beschikbaar.

In de samenwerking tussen het primair onderwijs en bibliotheken is het eigendom over de collectie verschillend geregeld. Op de meeste scholen is de collectie eigendom van de school zelf (33%). In 31% van de gevallen is de collectie eigendom van de bibliotheek, in 30% gecombineerd eigendom. In vergelijking met 2016 zijn deze verhoudingen nauwelijks veranderd.

De scholen die gebruik maken van bibliotheeksystemen om het aantal uitleningen te registreren, maken voornamelijk gebruik van schoolWise (op 52% van de scholen waarmee wordt samengewerkt en die gebruik maken van een bibliotheekstelsysteem). In totaal wordt er op circa 2.500 scholen waarmee de bibliotheken samenwerken, gebruik gemaakt van een bibliotheekstelsysteem. Op veel van de scholen waarmee samengewerkt wordt (totaal tenminste 5.530), worden de uitleningen echter niet via een bibliotheekstelsysteem geregistreerd. Dit is onder andere het gevolg van het eigendom van de collectie: daar waar de collectie eigendom is van de school, registreert de bibliotheek de uitleningen niet.

Aantal dBos scholen	Verkenning (fase 1)	Samenwerking (fase 2, 3, 4)
Leesbevordering		
Basisonderwijs (BO)	409	2.037
Speciaal onderwijs (SBO/SO/VSO)	29	110
Informatievaardigheden		
Basisonderwijs (BO)	320	1.240
Speciaal onderwijs (SBO/SO/VSO)	19	62

Tabel 1 Met hoeveel scholen in uw verzorgingsgebied voert u verkennende gesprekken voor de implementatie van de aanpak de Bibliotheek op school / heeft u een samenwerkingscontract op basis van de aanpak de Bibliotheek op school? (Selectie: alle bibliotheken; bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs / N: 138)

4 fasen voor het invoeren van de aanpak de Bibliotheek op school	
1 Verkoop-gesprekken	Er wordt begonnen met verkoopgesprekken. Dit wordt ook wel de acquisitiefase genoemd. In deze fase wordt gesproken met het bestuur, de directie en het team van de school over de inhoud, voorwaarden en planning. Er is in deze fase nog geen sprake van een de Bibliotheek op school. Het grootste deel van deze scholen stroomt echter wel door naar fase 2 (implementatie).
2 Implementatie	Voorafgaand aan deze fase wordt een samenwerkingscontract gesloten, waarna er officieel sprake is van een de Bibliotheek op school. In deze fase wordt gestart met de implementatie van de aanpak. De plannen en opzet worden geïntroduceerd bij het lerarenteam, de ouders en de kinderen en een lees- en/of mediaconsulent stelt een activiteitenprogramma samen.
3 Operationeel	In deze fase is de aanpak geïmplementeerd en is de lees- en/of mediaconsulent actief aanwezig op de school.
4 Borging	In deze fase wordt de samenwerking geëvalueerd. Als de school wil blijven samenwerken volgens deze aanpak, dan wordt een tweede termijn opgestart

7. De Bibliotheek op school

Naast reguliere samenwerking met scholen in het primair onderwijs, is de bibliotheken ook gevraagd naar de samenwerking volgens de aanpak de Bibliotheek op school. Deze aanpak, ontwikkeld en ingezet door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, als onderdeel van Kunst van Lezen, is bedoeld om op basis van een aantal vastgestelde bouwstenen samen met scholen de leesmotivatie, taal- en informatievaardigheden van leerlingen te verbeteren.

De Bibliotheek op school op tenminste een derde van de scholen

De bibliotheken die deelgenomen hebben aan de BOP-meting, werken in totaal samen met 2.585 scholen volgens de aanpak de Bibliotheek op school. Op het gebied van leesbevordering werken de bibliotheken die deze aanpak volgen samen met 45% van de scholen in hun werkgebied, voor informatievaardigheden is dit 29%. Voor leesbevordering omvatten de fases Implementatie, Operationeel en Borging samen 37% en worden er verkoopgesprekken gevoerd voor het invoeren van deze aanpak met 8% van de scholen. Voor informatievaardigheden omvatten fases 2 t/m 4 samen 23% en worden er verkoopgesprekken gevoerd met 6% van de scholen.⁹

Deze cijfers beschrijven enkel de bibliotheken die deelgenomen hebben aan de BOP-meting. Om tot een compleet beeld te komen van het aantal scholen dat deelneemt aan de aanpak, is vanuit Kunst van Lezen een aanvullende inventarisatie uitgevoerd onder de bibliotheken die niet hebben deelgenomen aan dit onderzoek. Na deze aanvullende

⁹ Omdat bibliotheken enkel is gevraagd naar aantallen scholen waarmee wordt samengewerkt, is helaas niet vast te stellen hoeveel overlap er is tussen de samenwerking voor leesbevordering en informatievaardigheden. Het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek op school (fase 1-4) is daarom tenminste 2.585, 45% van de scholen in het werkgebied.

Samenwerkingsfasen dBos	Leesbevordering	Informatie-vaardigheden
Totale samenwerking (fase 1-4)	45%	29%
Fase 1: acquisitie	26%	31%
Fase 2: implementatie	10%	19%
Fase 3: operationeel	25%	25%
Fase 4: borging	39%	24%

Tabel 2 Kunt u aangeven hoeveel scholen waarmee u samenwerkt volgens de aanpak de Bibliotheek op school zich in de verschillende samenwerkingsfasen bevinden? (Selectie: bibliotheken die samenwerken volgens dBos / N: 110)

dBos in het speciaal onderwijs	Leesbevordering	Informatie-vaardigheden
Speciaal basisonderwijs (SBO)	79	50
Voortgezet speciaal onderwijs (VSO)	7	3
Speciaal onderwijs: combinatie basis-onderwijs en voortgezet onderwijs (SO)	23	9

Tabel 3 Kunt u voor het speciaal onderwijs specificeren met hoeveel van de volgende typen scholen u een samenwerkingscontract op basis van de aanpak de Bibliotheek op school heeft? (Selectie: bibliotheken die samenwerken volgens dBos / N: 110)

Aantal deelnemende scholen Monitor dBos	Leesbevordering	Informatie-vaardigheden
Basisonderwijs (BO)	1.451	882
Speciaal onderwijs (SBO/SO/VSO)	50	30

Tabel 4 Hoeveel scholen in uw verzorgingsgebied nemen deel aan de Monitor de Bibliotheek op school voor de volgende onderdelen? (Selectie: bibliotheken die samenwerken volgens dBos / N: 110)

inventarisatie heeft Kunst van Lezen vastgesteld dat het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek op school (fase 1-4) op het gebied van leesbevordering uitkomt op 2.813 scholen in het werkgebied van de bibliotheken¹⁰. Het totale bereik van de Bibliotheek op school komt daarmee uit op circa 617.500 leerlingen, uitgaande van een gemiddelde van 225 leerlingen per reguliere school en 122 leerlingen in het SBAO¹¹.

De Bibliotheek op school op veel scholen operationeel

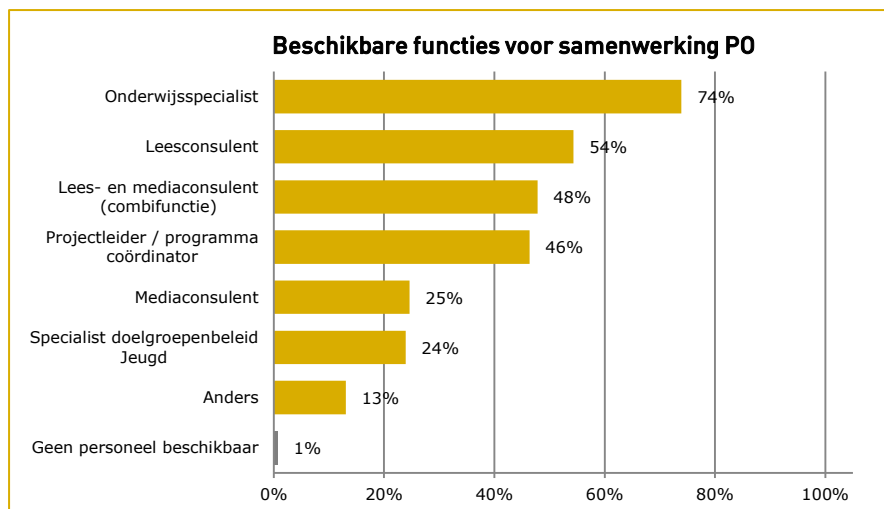
Van het aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek op school, bevindt het merendeel zich in de fasen *Operationeel* (fase 3) en *Borging* (fase 4). Naar verwachting werken veel van de bibliotheken zowel op het gebied van leesbevordering als op informatievaardigheden samen met de scholen. Op het gebied van leesbevordering is de samenwerking met scholen naar verhouding wat verder gevorderd dan op het gebied van informatievaardigheden. Wanneer we deze cijfers vergelijken met 2016, dan is te zien dat de samenwerking zowel voor leesbevordering als voor informatievaardigheden verder doorgroeit en het aandeel scholen in fase 4 toeneemt.

Met de Monitor de Bibliotheek op school brengen bibliotheken en scholen in kaart hoe het leesklimaat, het leesgedrag en de leesmotivatie op een school zich ontwikkelt. Er worden onder andere gegevens verzameld over het leen- en leesgedrag van leerlingen, hun informatievaardigheden en het leesbevorderend gedrag van de leerkrachten. Het aantal scholen dat deelneemt aan de Monitor voor leesbevordering is zoals verwacht groter dan voor informatievaardigheden. Niet alle scholen die samenwerken volgens de aanpak maken

¹⁰ De uitkomsten van deze aanvullende inventarisatie zijn terug te vinden in Bijlage A.

¹¹ Bron gemiddelde leerlingaantallen 2016: onderwijsincijfers.nl.

echter gebruik van de Monitor: zowel voor leesbevordering als voor informatievaardigheden neemt 70% van de scholen met een samenwerkingscontract volgens de Bibliotheek *op school* deel aan de Monitor. Deze cijfers liggen in lijn met de resultaten van de Monitor de Bibliotheek *op school*, met 1.401 deelnemende scholen in 2016.

Figuur 12 Welke functies heeft uw bibliotheek beschikbaar voor de dienstverlening aan het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs / N: 138)

Aantal fte	Opleidingsniveau
1 fte	17% MBO 28%
2 fte	22% HBO 64%
3 -5 fte	50% WO 6%
5 fte of meer	11%
Weet ik niet	1%

Tabel 5 Kunt u aangeven hoeveel fte per week beschikbaar is voor de dienstverlening aan het primair onderwijs en hoeveel medewerkers met een bepaald opleidingsniveau in dit kader werkzaam zijn in de bibliotheek? (Selectie: bibliotheken die een onderwijsspecialist, leesconsulent, lees- en mediaconsulent en/of mediaconsulent inzetten voor de samenwerking met het primair onderwijs / N: 109; 58)

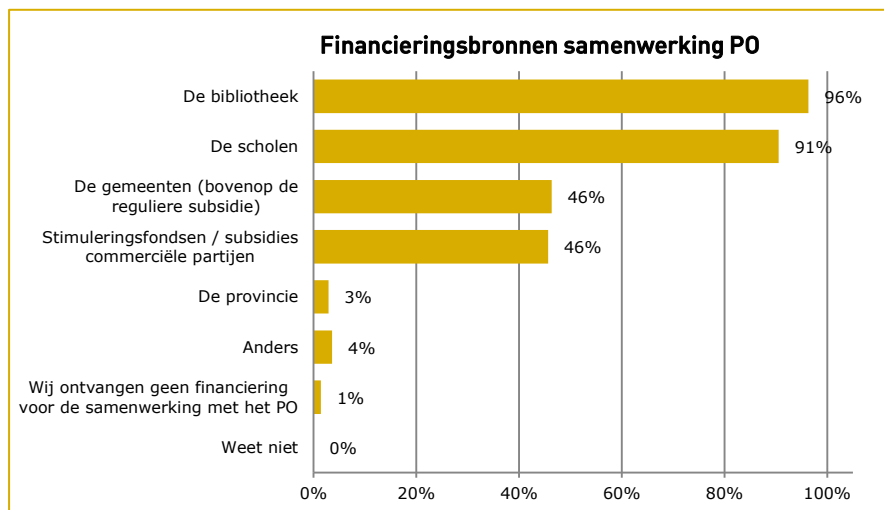
8. Personeel

Voornamelijk onderwijsspecialisten ingezet

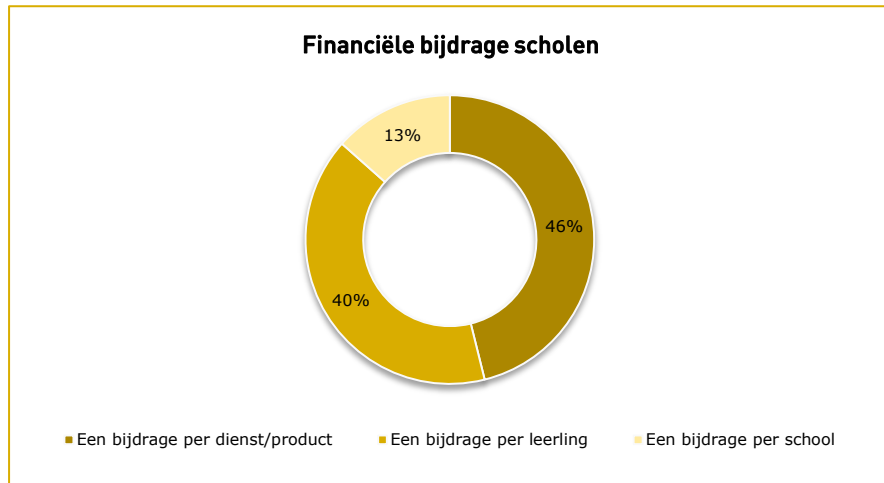
Vrijwel alle responderende bibliotheken hebben personeel beschikbaar voor de dienstverlening aan het primair onderwijs. Dit zijn met name onderwijsspecialisten (74%), lees- en/of mediaconsulenten - verspreid over de functies leesconsulent (54%) en lees- en mediaconsulent (combifunctie, 48%) - en/of projectleiders / programma coördinatoren (46%). Dit is vergelijkbaar met vorig schooljaar, toen waren dit ook de meest ingezette functionarissen voor de samenwerking met het primair onderwijs.

Gemiddeld 4 fte ingezet voor primair onderwijs

De helft van de bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs, zet tussen de 3 en 5 fte in voor de dienstverlening aan het primair onderwijs (50%). De meeste overige bibliotheken zetten minder dan 3 fte personeel in voor het primair onderwijs (39%). Gemiddeld wordt er per bibliotheek 4 fte ingezet voor de samenwerking met het primair onderwijs. De verschillen tussen de bibliotheken en diverse functies zijn echter groot. De leesconsulent vervult gemiddeld meer fte dan de andere functies in het kader van de samenwerking met het primair onderwijs. Het personeel dat ingezet wordt voor de dienstverlening rondom het primair onderwijs is veelal HBO-gechoold.

Figuur 13 Uit welke bronnen wordt de samenwerking met het primair onderwijs gefinancierd? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs / N: 138)

Figuur 14 Kunt u aangeven hoeveel van de scholen waarmee uw bibliotheek samenwerkt, een financiële bijdrage leveren aan uw dienstverlening? (Selectie: bibliotheken waarvan samenwerking met het primair onderwijs wordt gefinancierd door scholen / N: 125)

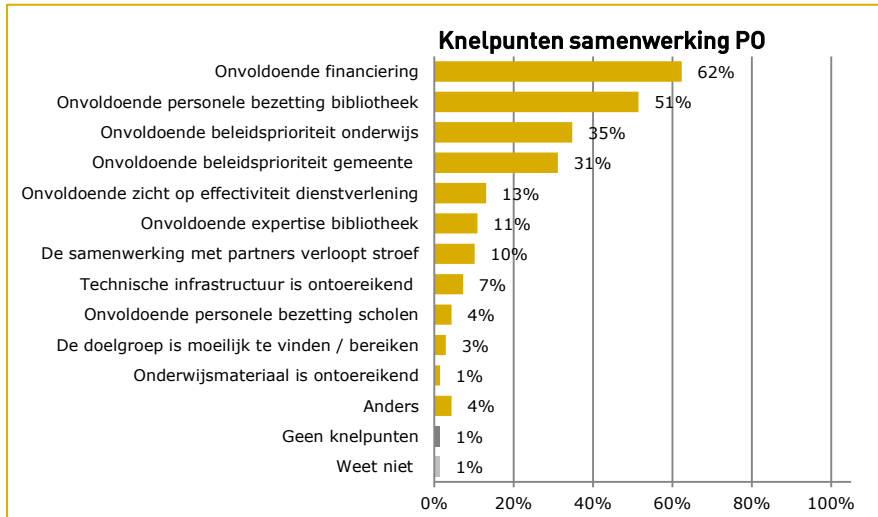
9. Financiën

Samenwerking PO veelal uit regulier budget gefinancierd

Vrijwel alle bibliotheken leveren zelf een financiële bijdrage aan de samenwerking met het primair onderwijs (96%). Circa twee derde van deze bibliotheken weet echter niet hoeveel budget de bibliotheek heeft vrijgemaakt voor de dienstverlening. Vanwege het beperkte aantal bibliotheken dat het budget wel kan benoemen, kunnen er geen concrete bedragen in deze rapportage opgenomen worden. Uit deze indicatieve cijfers valt wel af te lezen dat dat het merendeel van het budget dat de bibliotheken vrij maken voor de samenwerking, structureel vrijgemaakt wordt.

Naast de bibliotheken zelf zijn de scholen ook een belangrijke financieringsbron van de samenwerking (91%). Ook vorig schooljaar waren de bibliotheken en de scholen de belangrijkste financiers. De scholen die een financiële bijdrage leveren aan de dienstverlening van bibliotheken, leveren meestal een bijdrage per dienst/product (46%) of een bijdrage per leerling (40%).

Naast de financiering uit regulier budget en door scholen ontvangt 46% van de bibliotheken financiering uit stimuleringsfondsen, waaronder Kunst van Lezen, en/of van de gemeente (bovenop de reguliere subsidie). Deze gemeenten leveren meestal een structurele bijdrage voor de samenwerking (47%).

Figuur 15 Kunt u de drie meest voorkomende knelpunten aangeven bij de samenwerking met het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs / N: 138)

10. Knelpunten en kansen

Financiering en personele bezetting grootste obstakels

Het meest voorkomende knelpunt bij de samenwerking met het primair onderwijs is onvoldoende financiering (62%), gevolgd door de personele bezetting bij de bibliotheek (51%). Ook onvoldoende beleidsprioriteit bij het onderwijs (35%) en de gemeente (31%) worden vaak als knelpunten in de samenwerking benoemd. Deze knelpunten wordt relatief vaak benoemd door bibliotheken met een groot werkgebied (meer dan 100.000 inwoners).

Circa één op de tien bibliotheken geeft aan onvoldoende zicht te hebben op de effectiviteit van de samenwerking met het primair onderwijs (13%). Er zijn diverse instrumenten beschikbaar om dergelijke inzichten te verschaffen, zoals de Monitor de Bibliotheek *op school*. Uit de gegevens die met deze BOP-meting zijn verzameld, valt echter niet te achterhalen waarom bibliotheken dit inzicht niet of onvoldoende uit de Monitor kunnen halen.

Technische toelichting

Enquête

De onderzoeksgegevens gebruikt in dit rapport zijn gebaseerd op enquêtegegevens die via het Bibliotheekonderzoekplatform (BOP) zijn verzameld. De enquêtes zijn afgenomen in de periode 3 juli tot en met 29 september 2017. Tenzij anders vermeld, hebben de gegevens betrekking op het schooljaar 2016-2017.

De vragenlijst voor dit onderzoek is opgesteld door de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek, in afstemming met verschillende experts die in het bibliotheekveld werkzaam zijn binnen het domein de Bibliotheek *op school*. Deze vragenlijst is gebaseerd op de meting primair onderwijs over het schooljaar 2015-2016 en geoptimaliseerd naar aanleiding van de vorige rapportage en recente ontwikkelingen in het beleid. Derhalve is het niet mogelijk om alle resultaten in dit rapport met de voorgaande meting te vergelijken. Waar mogelijk is deze vergelijking in het rapport tekstueel gemaakt.

Populatie en respons

Via het BOP zijn 150 basisbibliotheken per e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Binnen de veldwerkperiode is de vragenlijst volledig ingevuld door 138 van deze bibliotheken. In vergelijking met de voorgaande meting is het aantal deelnemende bibliotheken toegenomen (respons: 92% vs. 78%). De oorzaken van (item) non-respons zijn uiteenlopend, maar doorgaans niet gerelateerd aan intensiteit van de samenwerking met het primair onderwijs.

De genoemde cijfers en percentages in deze rapportage hebben betrekking op de 138 bibliotheken die gerespondeerd hebben. Deze

resultaten zijn - met een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 5% - representatief voor de totale populatie.

Kwaliteit van de cijfers

Gedurende de analyses van de data bleek de kwaliteit van de gegeven antwoorden op sommige vragen niet voldoende om (als representatieve cijfers) in deze rapportage te presenteren. De respons op enkele vragen bleek ontoereikend, onder andere door inconsistenties in antwoorden, onvoldoende kennis om specifieke vragen te beantwoorden en selectievragen met een beperkt aantal waarnemingen.

Voor deze BOP-meting wordt uitgegaan van het aantal schoolvestigingen, zoals gepubliceerd door DUO. Deze aantallen kunnen enigszins afwijken van de aantallen die in de publicaties van Kunst van Lezen omtrent het primair onderwijs terug komen. Kunst van Lezen baseert zich op DUO-cijfers op basis van BRIN-nummers, de hoofdvestigingen van de scholen. Ook de Monitor de Bibliotheek *op school* wordt op hoofdvestigingsniveau afgenomen.

Rapportages

In deze rapportage wordt op totaalniveau duiding gegeven aan de resultaten. Waar mogelijk worden interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken tekstueel benoemd. De bibliotheken zijn getypeerd naar aantal inwoners in het werkgebied; hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bibliotheken in de klassen S (< 50.000 inwoners), M (50.000- 100.000 inwoners), L (100.000-200.000 inwoners) en XL (> 200.000 inwoners). Vanwege het beperkte aantal waarnemingen per categorie is de waarde van deze uitsplitsingen echter indicatief.

In aanvulling op de landelijke rapportage, hebben alle deelnemende bibliotheken een individueel rapport ontvangen. Deze rapportage biedt de bibliotheken de mogelijkheid hun individuele resultaten af te zetten tegen de landelijke cijfers, de resultaten van de provincie en bibliotheken van vergelijkbare grootte.

Aantal scholen in het werkgebied	Totaal
Basisonderwijs (BO)	6.650
Speciaal onderwijs (SBO/SO/VSO)	746

Tabel 6 Aantal scholen in het werkgebied van de bibliotheken, inclusief aanvullende inventarisatie leesbevordering, 2016-2017 (N: 148)

Aantal scholen per samenwerkings-fase dBos Leesbevordering	Basisonderwijs (BO)	Speciaal onderwijs (SBO/SO/VSO)
Verkenning (fase 1)	423	29
Samenwerking (fase 2, 3, 4)	2.238	123
Totaal	2.661	152

Tabel 7 Stadia van implementatie de Bibliotheek op school, inclusief aanvullende inventarisatie leesbevordering, 2016-2017 (N: 148)

Aantal deelnemende scholen Monitor dBos	Leesbevordering
Basisonderwijs (BO)	1.560
Speciaal onderwijs (SBO/SO/VSO)	56

Tabel 8 Aantal deelnemende scholen aan de Monitor de Bibliotheek op school, inclusief aanvullende inventarisatie leesbevordering, 2016-2017 (N: 148)

De Bibliotheek op school - Primair onderwijs (BO en SBAO)	
Aantal basisbibliotheken	127
Bereik basisbibliotheken	85,0%
Totaal aantal hoofd- en nevenvestigingen PO (BO 6.494; SBAO 290)	6.784
Aantal deelnemende scholen dBos (BO 2.661; SBAO 152)	2.813
Bereik dBos scholen op totaal aantal scholen in Nederland	41,5%
Bereik dBos scholen op totaal scholen werkgebied dBos bibliotheken	48,7%
Gemiddeld aantal leerlingen (BO 225; SBAO 122)	220
Totaal aantal leerlingen	1.496.500
Totaal aantal leerlingen dBos	617.500
Bereik leerlingen op totaal aantal leerlingen in Nederland	41,3%
Bereik dBos leerlingen op totaal leerlingen werkgebied dBos bibliotheken	48,4%

Tabel 9 De Bibliotheek op school primair onderwijs – regulier basisonderwijs (BO) en speciaal basisonderwijs (SBAO) – t.o.v. totaal aantal scholen regulier en speciaal basisonderwijs. Bron: opgave Kunst van Lezen aan het ministerie van OCW, 2017.

Bijlage A - Aanvullende inventarisatie

Om tot een compleet beeld te komen van het aantal scholen dat deelneemt aan de aanpak de Bibliotheek *op school*, zijn de bibliotheken die niet hebben deelgenomen aan dit onderzoek apart benaderd en is geïnventariseerd met hoeveel scholen zij samenwerken volgens deze aanpak op het gebied van leesbevordering. Daarnaast is hen gevraagd naar de fasen waarin de samenwerking volgens de Bibliotheek *op school* op het gebied van leesbevordering zich bevindt.

In de reguliere BOP-meting is bibliotheken gevraagd naar aantallen scholen waarmee wordt samengewerkt op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden. In de tabellen in deze bijlage zijn deze resultaten op het gebied van leesbevordering samengevoegd met de resultaten uit de aanvullende inventarisatie. Het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek *op school* (fase 1-4) komt daarmee uit op 2.813 scholen in het werkgebied van de bibliotheken.

Het aantal scholen in het werkgebied van de bibliotheken die de aanpak de Bibliotheek *op school* uitvoeren, is op basis van onderwijsincijfers.nl vastgesteld op 5.783 scholen. Dat zijn 254 SBAO scholen (met circa 31.000 leerlingen) en 5.529 reguliere basisscholen (met circa 1.244.000 leerlingen). Op basis van dit totaal aantal heeft eind 2017 gemiddeld 49% van de basisscholen in het werkgebied van de dBos bibliotheken een bibliotheek *op school*.

Zoals in de inleiding is aangegeven telt Kunst van Lezen alleen de scholen voor regulier en speciaal basisonderwijs (SBAO) mee en niet de (V)SO scholen. Daarnaast baseert Kunst van Lezen zich op het aantal scholen zoals vermeld op onderwijsincijfers.nl. In de BOP-enquête zijn

SO en VSO scholen wel meegenomen en is voor het aantal scholen uitgegaan van de hoofd- en nevenvestigingen zoals vermeld in de adreslijsten van DUO. In tabel 9 is de opgave van Kunst van Lezen weergegeven zoals deze aan het ministerie van OCW is gerapporteerd.